

هر آنچه باید در مورد جایزه نوبل بدانید - دیجیاتو

حمید مقدسی | یکشنبه، ۱۶ مهر ۱۳۹۶

همان طور که می دانید، به تازگی برندگان جوایز نوبل در بخش های [پزشکی](#)، [فیزیک](#)، [شیمی](#)، ادبیات و صلح برای سال 2017 اعلام شده اند و فقط نوبل اقتصاد باقی مانده است. در این مطلب می خواهیم شما را با پیشینه مهم ترین جایزه جهان آشنا سازیم.

آلفرد نوبل که بود؟

آلفرد نوبل در سال 1833 در استکهلم سوئد به دنیا آمد. او به همراه پدرش که مهندسی توانا بود، ماده منفجره ای را بر پایه نیتروگلیسرین ساخت که موفقیت تجاری فوق العاده ای را در پی داشت.

علی رغم خطرات بالای این پروژه (امیل، برادر نوبل، در یکی از آزمایشات در سال 1864 کشته شد) او تحقیقاتش را ادامه داد و پتنت «دینامیت» را در سال 1867 به نام خودش ثبت کرد. این اختراع در صنعت ساخت و ساز مورد استقبال گسترده قرار گرفت و درآمد سرشاری را برای نوبل حاصل کرد.

او هیچگاه تحقیقاتش را متوقف نکرد و توانست 355 پتنت مختلف را در این زمینه به ثبت برساند. استعداد نوبل در حوزه علمی و کسب و کار، ثروت قابل توجهی را برایش به ارمغان آورد. او همچنین به چند زبان زنده دنیا مسلط بود، شعر می سرود و داستان می نوشت، و علاقه عمیقی به ادبیات و فلسفه داشت.

جایزه نوبل چگونه به وجود آمد؟

پس از مرگ نوبل در سال 1896، وصیت نامه اش جنجال زیادی را ایجاد کرد. او بخش اعظم ثروتش را به مؤسسه ای بخشید تا آن را به افرادی که در سال های آتی بیشترین خدمت را در حوزه های فیزیک، شیمی، پزشکی، ادبیات و صلح به بشریت کرده اند، اعطا نماید.

اعضای خانواده نوبل اعتراض خود را نسبت به این وصیت نامه ابراز کردند؛ برخی افراد نسبت به ماهیت بین المللی این جایزه ناخرسند بودند؛ اما عنوان «جایزه صلح» عجیب ترین قسمت ماجرا به شمار می رفت، چون نام نوبل نه با صلح، بلکه با انفجار و مرگ عجین شده بود.

از قرار معلوم، «[برتا سوتنر](#)» دوست و منشی سابق نوبل که از مدافعین صلح به شمار می رفت، تأثیر زیادی روی افکار نوبل داشت. سوتنر در سال 1905 جایزه نوبل صلح را دریافت کرد.

برتا سوتنر

در سال 1891 نوبل در نامه ای به سوتنر اینگونه نوشت: «شاید کارخانه های من زودتر از مجالس شما بتواند جنگ را پایان دهد» اما نمی دانست که تا چه حد اشتباه می کند، چون حدود 23 سال بعد نخستین جنگ جهانی به راه افتاد.

وصیت نامه نوبل در حضور وکیل رسمی تنظیم نشده بود و پنج سال طول کشید تا نحوه اعطای جوایز و جزئیات انتخاب آن تدوین شود، به همین دلیل نخستین جایزه نوبل در سال 1901 اهدا شد.

در سال 1968 بانک مرکزی سوئیس جایزه یادبود نوبل در علوم اقتصادی را هم به پنج جایزه اصلی نوبل که توسط بنیاد نوبل در استکهلم مدیریت می شوند، اضافه کرد.

برندگان چگونه انتخاب می شوند؟

نامزدهای جایزه نوبل، یک سال قبل توسط گروه های واجد شرایط در شش حوزه مختلف انتخاب می شوند. دانشگاهیان، سیاستمداران، دانشمندان برجسته، برندگان پیشین جایزه نوبل و دیگر افراد، دعوت نامه هایی را برای معرفی نامزد مورد قبول خودشان دریافت می کنند.

افرادی که نامزدهای نوبل را انتخاب می کنند، خودشان به گونه ای انتخاب می شوند که تا جای ممکن تمامی کشورهای جهان را پوشش دهند و گزینه های پیشنهادی آنها تا 50 سال مخفی باقی خواهد ماند.

آلفرد نوبل در وصیت نامه اش، پنج مؤسسه سوئدی را برای انتخاب برگزیدگان جایزه در هر دسته انتخاب کرده است، ضمن اینکه آکادمی سلطنتی علوم سوئد از سال 1969 وظیفه انتخاب برنده جایزه نوبل اقتصاد را بر عهده دارد.

نکات جالب در مورد جایزه نوبل

- جوان ترین برنده جایزه نوبل «[ملاله یوسف زی](#)» دختر پاکستانی است که نوبل صلح را در سال

2014 و در سن 17 سالگی به خاطر فعالیت در حوزه حقوق کودکان به دست آورد. قبل از او «ویلیام لورنس براگ» در سال 1915 و در سن 25 سالگی همراه پدرش به دریافت نوبل فیزیک مفتخر شده بود.

- چندین نامزد دریافت جایزه نوبل به دلایل مختلف سیاسی یا شخصی از دریافت این جایزه سر باز زده یا مجبور به این کار شدند.

- «ژان پل سارتر» که علاقه ای به جوایز و افتخارات عمومی نداشت، در سال 1964 جایزه نوبل ادبیات را نپذیرفت.

- در سال 1973 «[له دوک تو](#)» همراه با «هنری کیسینجر» وزیر امور خارجه وقت آمریکا به خاطر تلاش برای برقراری صلح در ویتنام برای دریافت جایزه نوبل صلح انتخاب شدند، اما «تو» به خاطر ادامه یافتن جنگ در ویتنام این جایزه را قبول نکرد.

- آدولف هیتلر سه نامزد نوبل یعنی «ریچارد کان»، «آدولف بوتنانت» و «گرهارد دماک» را از دریافت جایزه منع کرد. آنها بعداً گواهی کتبی و مدال هایشان را گرفتند، اما جایزه نقدی به دستشان نرسید.

- در سال 1958 مقامات شوروی سابق، «بوریس پاسترناک» را مجبور کردند که جایزه نوبل ادبیات را نپذیرد.

- در طول تاریخ چهار نفر موفق به کسب دو جایزه نوبل شده اند:

- جان باردین: نوبل فیزیک در سال های 1956 و 1972
- ماری کوری: نوبل فیزیک در سال 1903 و نوبل شیمی در سال 1911
- لینوس پاولینگ: نوبل شیمی در سال 1954 و نوبل صلح در سال 1962
- فردریک سنگر: نوبل شیمی در سال های 1958 و 1980

خانواده «کوری» بیشترین افتخارات را در این زمینه به خود اختصاص داده اند. ماری کوری در سال 1903 جایزه نوبل فیزیک را به همراه همسرش «پیر کوری» به دست آورد و دخترش «ایرن» هم در سال 1935 همراه همسرش «فردریک» جایزه نوبل شیمی را دریافت کردند.

در بین شش جایزه، معمولاً انتخاب برگزیدگان جوایز صلح و ادبیات با جنجال بیشتری همراه است که در ادامه چندین نمونه از آنها را بررسی می کنیم.

بحث بی پایان

پس از اهدای نوبل صلح در سال 1901 به «آنری دونان» از سوئیس (چپ) و «فردریک پسی» از فرانسه (راست) در کمیسیون نوبل دودستگی به وجود آمد. دونان «صلیب سرخ جهانی» را تأسیس نموده و همراه با پسی کنوانسیون ژنو را تدوین کرده بودند. اعضای کمیسیون نوبل اعتقاد داشتند کنوانسیون ژنو با وضع قوانین انسانی در جنگ، آن را به پدیده ای عادی و پذیرفتنی بدل می کند.

جنگ آور و صلح طلب

تئودور روزولت رئیس جمهور آمریکا هیچگاه به عنوان شخصیتی صلح طلب شناخته نمی شد. او [جنگ با اسپانیا](#) را دامن زد و به کوبایی ها کمک کرد تا از استعمار اسپانیا رها شوند، اما ورود سربازان آمریکایی به کوبا، این جزیره را تحت کنترل ایالات متحده درآورد. البته جایزه نوبل صلح روزولت به خاطر تلاش هایش برای خاتمه دادن به [جنگ روسیه و ژاپن](#) به او اهدا شد.

صلح طلب نژادپرست

توماس وودرو ویلسون، بیست و هشتمین رئیس جمهور آمریکا نیز به خاطر نقشش در خاتمه جنگ جهانی اول و بنا نهادن «[جامعه ملل](#)» که زمینه ساز سازمان ملل شد، جایزه نوبل صلح را به دست آورد. البته او به برتری سفیدپوست ها کاملاً اعتقاد داشت و از گروه نژادپرستی «[کو کلاکس کلان](#)» حمایت می کرد.

جایزه صلح بدون صلح

«هنری کیسینجر» وزیر امور خارجه آمریکا و «له دوک تو» از اعضای ارشد سیاسی ویتنام به خاطر نقش تعیین کننده در پیمان صلح پاریس و پایان دادن نبرد بین این دو کشور جایزه صلح دریافت کردند. پس از این معاهده، آمریکا از جنگ عقب نشست اما نزاع بین ویتنام، لائوس و کامبوج تا دو سال دیگر ادامه یافت.

از براندازی تا جایزه صلح

«انور سادات» رئیس جمهور مصر و «مناخم بگین» نخست وزیر رژیم صهیونیستی در سال 1978 به خاطر شرکت در [بیمان کمپ دیوید](#) جایزه نوبل صلح را دریافت کردند، در حالی که سادات یکی از نیروهای اصلی در کودتای 1952 مصر و براندازی فاروق، پادشاه مصر به شمار می رفت.

حفاظت از صلح یا تجارت کثیف؟

نیروهای حافظ صلح سازمان ملل که به «کلاه آبی ها» معروف بودند، در سال 1988 جایزه نوبل صلح را دریافت کردند. با این حال طی سال های بعد جنجال زیادی پیرامون فعالیت آنها شکل گرفت. سوء استفاده از زنان و کودکان و بی اعتنایی به نسل کشی در رواندا و [کشتار سربرنیتسا](#) از جمله اتهامات آنها بود.

مردی با دو چهره

اگرچه همگان «[اف. دبلیو. کلرک](#)» رئیس جمهور آفریقای جنوبی را به عنوان یکی از مدافعین [آپارتاید](#) می شناختند، اما او نقش بسزایی در پایان بخشیدن به جدایی نژادی در این کشور ایفا کرد. او نلسون ماندلا و دیگر اعضای کنگره ملی آفریقا را از زندان آزاد نمود و آزادی مطبوعات و نقض قوانین آپارتاید را پی ریزی کرد. او در سال 1993 همراه با ماندلا جایزه نوبل صلح را به دست آورد.

صلح جهانی با سازمان ملل؟

سازمان ملل و «کوفی عنان» دبیر کل آن جایزه نوبل صلح سال 2001 را به خاطر تلاش برای انسجام و صلح جهانی دریافت کردند، اما منتقدین می گویند قوانین سازمان ملل هیچگاه جنبه عملی پیدا نمی کنند و بعضی از اعضای شورای امنیت هم هر تصمیمی که بخواهند، می گیرند.

جایزه زودهنگام

تنها 9 ماه از آغاز دوره ریاست جمهوری باراک اوباما سپری شده بود که به خاطر تلاش هایش در تقویت دیپلماسی بین المللی، جایزه صلح را دریافت کرد. افراد زیادی این جایزه را بسیار زودهنگام می دانستند و همان طور که دیدیم، آمریکا تحت هدایت اوباما و برخلاف قواعد بین المللی، حمله نظامی را به چند کشور ترتیب داد.

تلاش های صلح طلبانه یک جنایتکار جنگی

«چارلز تیلور» رئیس جمهور سابق لیبریا به جنایات جنگی در ارتباط با صدها هزار مورد قتل، تجاوز و شکنجه متهم شده بود. با این حال در سال 2011 جایزه نوبل صلح را به خاطر «تلاش های مسالمت آمیز برای ارتقاء امنیت زنان» به خود اختصاص داد.

رفتار سؤال برانگیز با پناهجویان

فنس هایی از جنس سیم خاردار، بازداشت های طولانی و شرایط غیر انسانی در کمپ های پناهندگی؛ سازمان های مدافع حقوق بشر همواره سیاست های سازمان ملل در مورد پناهجویان را زیر سؤال برده اند، اما در سال 2012 اتحادیه اروپا به خاطر دفاع از صلح، دموکراسی و حقوق بشر به دریافت جایزه صلح نوبل مفتخر شد.

باب دیلان: سکوت طولانی

باب دیلان نخستین خواننده/ترانه سرایی بود که جایزه نوبل ادبیات را در سال 2016 دریافت کرد و دنیای ادبیات را در حیرت فرو برد. البته او ظاهراً علاقه ای به این موضوع نداشت و در مراسم اهدای جایزه شرکت نکرد. نهایتاً در ماه مارس 2017 به استکھلم رفت تا جایزه اش را دریافت کند.

توماس مان: قدرشناسی دیر هنگام

توماس مان در سال 1929 جایزه نوبل ادبیات را دریافت کرد، اما نه به خاطر اثر جدیدش که «کوه جادو» نام داشت. هیئت داوران این جایزه را به نخستین رمان او یعنی «بدونبروک ها» که 28 سال قبل یعنی در سال 1901 منتشر شده بود، به مان اهدا کرد و نشان داد که گذر زمان می تواند ارزش بعضی از آثار ادبی را (از نظر منتقدین) افزایش دهد.

الفریده یلینک: جمع هراسی

این نویسنده اتریشی در سال 2004 برای دریافت جایزه نوبل ادبیات دعوت شد، اما از شرکت در این مراسم امتناع ورزید. او به آگورافوبیا (هراس از مکان های باز) دچار بود و نمی توانست حضور

در مکان های شلوغ و توجه عمومی را تاب بیاورد. یلینک نهایتاً سخنرانی رسمی خود را به صورت ویدیویی برای آکادمی سوئیس ارسال کرد.

بوریس پاسترناک: ناتوان از دریافت جایزه

نویسنده اهل اتحاد جماهیر شوروی که به خاطر رمان «دکتر ژیواگو» به شهرت رسید، در سال 1958 به عنوان برنده جایزه نوبل ادبیات انتخاب شد، اما مقامات این کشور گفتند اگر برای دریافت این جایزه به استکھلم برود، دیگر حق بازگشت به شوروی را نخواهد داشت. نهایتاً فرزند بوریس در سال 1989 یعنی 29 سال پس از مرگ او، جایزه اش را دریافت کرد.

داریو فو: انتخاب عجیب

زمانی که «داریو فو» کمترین و نمایشنامه نویس ایتالیایی جایزه نوبل را در سال 1997 دریافت کرد، همه در تعجب فرو رفتند. به عقیده آنها «فو» یک شخصیت ادبی برجسته با جایگاه بین المللی نبود. البته «فو» هم در سخنرانی رسمی خود به خوبی از خجالت منتقدین درآمد.

وینستون چرچیل: صلح یا ادبیات؟

وینستون چرچیل نخست وزیر انگلستان در سال 1945 نامزد دریافت جایزه صلح نوبل شد، اما نهایتاً توانست در سال 1953 جایزه نوبل ادبیات را به خاطر آثار ادبی اش به دست آورد که عمدتاً خاطرات شخصی، وقایع تاریخی و سخنرانی های مهم را در بر می گرفتند.

ژان پل سارتر: به پولش نیاز داشت؟

فیلسوف فرانسوی در سال 1964 برای دریافت جایزه نوبل ادبیات انتخاب شد، اما آن را نپذیرفت و گفت «نویسنده نباید [با دریافت عناوین رسمی] خودش را به هیچ نهادی تسلیم کند». البته می گویند او بعدها جایزه نقدی اش را درخواست کرد، اما صحت و سقم این موضوع مشخص نیست.

رودیارد کیپلینگ: جوان ترین ادیب

این نویسنده انگلیسی در سال 1907 و در سن 41 سالگی نوبل ادبیات را دریافت کرد تا جوان

ترین عنوان دار این حوزه لقب بگیرد. در بین آثار او رمان «کتاب جنگل» بیش از بقیه معروف است.

[دیجیاتو](#)